

MÜDDEİ UMUMİDEN SAVCIYA EVRİLEN YOLCULUK*

The Journey From Muddei Umumi To The Prosecutor

Hüseyin ŞİK**

Özet: Fransız Hukuku kaynaklı olarak bilinen savcılık kurumu, 19'uncu yüzyılda birçok ülkenin hukuk sistemine girmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti de 19'uncu yüzyılın ikinci yarısında savcılık kurumu ile tanışmıştır. Savcıya ilişkin ilk düzenleme 1864 tarihli *Vilayet Nizamnamesi*'nin 19'uncu maddesidir. Sonraki yıllarda, savcılık kurumu yeni mevzuat ile daha belirgin ve somut hale getirilmiştir. Çalışmanın temel konusu, savcılığın Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkışı ve günümüze kadar olan müteakip aşamalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti, savcılık, müddeiumumi-savcı, kadı, İslâm Hukuku, Anayasa, ceza muhakemesi hukuku.

Abstract: The prosecution, known as French law originated, started to access the judicial system of many countries in the 19th century. In the second half of the 19th century, the Ottoman Empire met with the prosecution. The first arrangement related to the public prosecutor is article 19 of the *Province Regulations* of 1864. In the following years, the public prosecution service was made more specific and clear by the new legislation. The main subject of the study is the emergence of the prosecution in the Ottoman Empire and extant subsequent stages.

Keywords: Republic of Turkey, the Ottoman Empire, the public prosecution service, public prosecutor, -kadı-, İslâmic law, constitution, criminal procedure law.

* Bu makale, Dr. Hüseyin ŞİK'in "Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu" isimli doktora tezinden/kitabından üretilmiştir.

** Dr. Hâkim, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü.
huseyinhukuk23@gmail.com

GİRİŞ

Türk hukuk sistemi ve özellikle de ceza adalet sistemi içerisinde önemli bir fonksiyonu bulunan savcılık, Osmanlı Devleti'nden günümüze uzanan bir geçmişe sahiptir. Savcılık kurumu, bu bütüncül yaklaşım içinde ele alındığında, ülke tarihçesi bakımından yüzyılı aşkın süredir faaliyet göstermektedir. Diğer hukuk mekanizmaları gibi savcılık da sadece mer'i mevzuat çerçevesinde ele alınmaktadır. Özellikle sosyal bilimlerde mevcut kurumların tarihi arka planlarının bilinmesi büyük önemi haizdir. Bazen kullanılan terminolojinin geçirdiği aşamaların anlaşılması dahi konuya ilişkin geniş bir bakış açısı sunmaktadır.

Savcılık kurumunun Osmanlı Hukuk Sistemine girişi, kronolojik bakımdan diğer Avrupalı akranları ile aynı döneme denk gelmektedir. Nitekim 19'uncu yüzyıl, savcılık kurumunun genel olarak Kara Avrupa Hukuk Sisteminde yer bulmaya başladığı bir dönemdir. Bu çalışmada savcılık kurumunun Türk hukuk sistemi içerisinde ortaya çıkışı, bugünkü haline ulaşmaya kadar geçirdiği aşamalar ve kullanılan terminoloji ele alınmıştır.

I. KAVRAM ve TERİM

Modern ceza muhakemesinin vazgeçilmez bir süjesi olan savcının temel görevi iddia ve itham görevinde bulunmaktır.¹ Savcılık makamında görev icra eden kişiye savcı denir. Toplumun suça yönelik tepkisi, devletin ceza muhakemesine katılımını ve müdahalesini gerekli kılmıştır.² Savcılık, hâkimliğe göre daha genç bir kurumdur.³ Mahkemenin maddi gerçeğe ulaşmaya yönelik işlemlerini olumsuz etkilemediği sürece savcılık yetkilerinin artırılması tercih edilen ve kabul gören bir eğilimdir.⁴ Savcının davayı kazanması ya da kaybetmesi

¹ Kantar, Baha, *Ceza Muhakemeleri Usulü*, C. II, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1946, s.1; Keyman, Selahattin, *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 54; Roxin, Claus/Schünemann, Bernd, *Strafverfahrensrecht*, 26. Auflage, Reemers Publishing Services GmbH, München, 2009, s. 46; Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, 16. Baskı, s. 426, Demirbaş, Timur, *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2015, 4. Baskı, s. 32-33, Langbein, John H., *Comparative Criminal Procedure: Germany*, West Publishing Co. (American Casebook Series), Chicago, 1977, s. 88.

² Soyaslan, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, Güncelleştirilmiş 6. Baskı, s. 168, Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, 14. Baskı, s. 128.

³ Langbein, John H., "The Origins of Public Prosecution at Common Law", *The American Journal of Legal History*, Vol. 17, 1973, s. 313. Anglo-Sakson hukukunda savcının soruşturma evresinde uyumsuzlukları çözmedeki katkısı, "yargıçtan önceki yargıç" kavramını doğurmuştur. Bu konuda bkz.: Jehle, Jörg Martin, "Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma", *Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu*, Ankara, 7-9 Temmuz 2006, Çev.: Gülşah Kurt Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006, s. 73.

⁴ Roxin/Schünemann, a.g.e., s. 47.

söz konusu olmayıp savcı adalet için çabalar.⁵ Ceza muhakemesinin ceza davasıyla başlayacağı yönündeki düşünce terkedilmiştir.⁶ Ceza muhakemesi, soruşturma evresini de kapsayan daha geniş bir yapıya kavuşmuştur. Savcılık faaliyetleri, hâkimin faaliyetleriyle benzer doğrultuda olup idarenin gereksinimlerini değil sadece hukuki değer kavramı ile doğruluk ve adalet kriterlerini esas almıştır.⁷ Devlet örgütlenmesi içinde yer alan savcılar maaşlı kamu görevlileridir.⁸ Devlettten ayrı bir yapıları bulunmamaktadır.⁹

“Hâkim ve savcı” ifadesi, aynı söylem birlikteliğinin yanısıra fikri bir bütünsellik hali de almaktadır.¹⁰ Ceza muhakemesinde bir süje olan ve silahların eşitliğine göre hareket eden savcı savunma makamı ile birlikte çalışma ilkesini gerçekleştirir. Yargılama süjesi olan hâkim, her iki tarafa eşit mesafede olup adalete ve hakkaniyete uygun biçimde karar verir. Savcının yargı erkine dâhil olduğunu kabul etmek, sanık karşısında bir yargı blokunun olduğu anlamına gelecektir. Böyle bir kabul, büyük gayretler sonucu ortadan kaldırılmış olan tahkik sisteminin yeniden canlanmasına neden olacaktır. Savcılık kurumunun bulunduğu yer yürütme¹¹ erkidir.¹²

⁵ Kjelby, Gert Johan, “Some Aspects of and Perspectives on the Public Prosecutor’s Objectivity according to ECtHR Case-Law”, Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice, Vol. 3, Iss. 1, 2015, s. 65.

⁶ Zafer, Hamide, “Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü”, Nur Centel (Ed.), Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular, (1-26), Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi-1, XII Levha Yayınları, İstanbul, 2015, s. 1.

⁷ Roxin/Schünemann, a.g.e., s. 49.

⁸ Kunter/Yenisey/Nuhoglu, a.g.e., s. 426, Önder, Ali Rıza, “Yargı Görevinde İnsan”, Ankara Barosu Dergisi, S. 5, 1986, s. 652, Kanlıgöz, Cihan, “1982 Anayasasına Göre Kamu Görevlisi Kavramının Anlam ve Kapsamı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3-4, 1993, s.183.

⁹ Özbek, Veli Özer vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, 9. Baskı, s. 222.

¹⁰ “Her ne kadar hâkimlik ve savcılık ayrı görevler olarak görülmekte ise de; Türk Hukuk Sisteminde gerek sadece Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun uygun bulmasıyla hâkimlerin savcı, savcılarının hâkim olarak atanmalarının mümkün bulunması, gerekse savcılarının şüphelinin hem lehine, hem de aleyhine olan delilleri toplamalarının zorunlu olması nedeniyle, hâkim ve savcılarının taşımaları gereken özellikler ve uymaları gereken meslek kuralları açısından hâkimler ile savcılar arasında önemli fark bulunmamaktadır.” Y.C.G.K., T. 20.11.2007, E. 2007/5.MD-83, K. 2007/244 (UYAP, 04.08.2017).

¹¹ Erem’e göre “Savcılık, artık hükümet temsilcisi olarak kabul edilemez, sadece kanunun temsilcisidir. Halk onu bir hasım olarak değil, koruyucu olarak görmelidir. Savcının yürütme erkinin organlarından biri olduğunu söyleyen kimse savcılığın eski durumuna avdet ediyor demektir.” Bkz.: Erem, Faruk, *Diyaletik Açından Ceza Yargılaması Hukuku*, Işın Yayıncılık, Ankara, 1986, 6. Baskı, s. 150.

¹² Toroslu, Nevzat-Feyzioğlu, Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara 2016, 16. Baskı, s. 116, Ünver, Yener-Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, 12. Baskı, s. 196.

Ulusal mevzuatta savcı, Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun¹³ 3'üncü maddesinde, "*İl ve ilçe Cumhuriyet başsavcılarını, Cumhuriyet başsavcı vekillerini, Cumhuriyet savcılarını, Yargıtay Cumhuriyet savcıları ile Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında idari görevlerde çalışan savcılarını...* ifade eder." şeklinde tanımlanmıştır. Savcıların rolü ve fonksiyonları ise çeşitli kanunlarda düzenlenmektedir.¹⁴

Kara Avrupası Hukukunu benimseyen sistemlerde savcılık benzer bir niteliğe ulaşmıştır. Savcılığın temel görev ve yetkilerini içeren hususlar dikkate alınmak kaydıyla savcı hakkında bir tanımın yapılması mümkündür:

Savcı, bir suçun işlendiğini haber alır almaz soruşturmaya başlayan, soruşturmayı bizzat veya emri altındaki adli kolluk eliyle yürüten, soruşturmanın koordinatörü¹⁵ konumunda olan, yeterli şüpheyi ulaştığı takdirde iddianame düzenleyen, bazı takdiri durumlarda kamu davası açmama yetkisi bulunan, kovuşturma evresinde iddia makamını temsil eden, kanun yolu denetiminde yol gösterici tebliğnameler sunan, hükmün kesinleşmesi halinde infazını denetleyen, özel hukukta birtakım kamu düzenini ilgilendiren davaları açan, duruşmalarına katılan; idari görevleri de bulunan, bu kapsamda temsil, denetleme sorumlulukları olan, maaşını devletten alan, hiyerarşik bir teşkilat içinde görev yapan, *yürütme erkine dâhil*¹⁶ ancak bir

¹³ R.G. 26.02.1983, 17971.

¹⁴ "Cumhuriyet savcısı, ceza muhakemesinin gayesini gerçekleştirmek için sanığın lehine ve aleyhine deliller ileri sürebilen, taleplerde bulunabilen, asıl amacı muhakeme diyalektiğinin sağlanması olan, kendine has statü içinde bir ceza muhakemesi süjesidir. Ceza muhakemesinin gayesi maddi gerçeği araştırmaktır. Ceza muhakemesi hukukunda hakikati araştırarak gerçeğe ulaşma, kolektif yargılama yöntemi ile sağlanmaktadır. Kolektif yargılama, hükmün verilmesine, iddia, savunma ve yargılama makamlarının birlikte katılmasını ifade eder. Kolektif yargılama yapmanın metodu, hüküm verme faaliyetine katılacakların düşüncelerini karşılıklı olarak bildirerek, bütün süjelerin birbirlerinin fikirlerini öğrenmeleridir. Günümüzde iddia, kolektif hüküm verme faaliyetinin ve bunun sonucunda maddi gerçeğe ulaşmanın vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmektedir. İddia makamı bu görevini yalnızca duruşmalara katılarak yerine getirmez. Bununla birlikte maddi gerçeğin araştırılmasını amaç edinen bir soruşturma yapılması, böyle bir soruşturmadan elde edilen, sanığın lehindeki ve aleyhindeki bütün delillerin hâkim veya mahkemeye sunulması, bu delillerin tartışılmasının sağlanması, kararlara karşı yasa yollarına gidilmesi suretiyle de iddia makamı fonksiyonunu yerine getirir." Anayasa Mahkemesi, T. 19.01.2012, E. 2011/43, K. 2012/10 (R.G., 05.04.2012, 28225).

¹⁵ Yargıtay, bazı kararlarda savcıcı soruşturmanın yöneticisi olarak nitelemektedir. "İstem yazısında belirtilen, delillerin mahkemesince değerlendirilmesine ilişkin düşünceye; soruşturmanın yöneticisi olan Cumhuriyet savcısının, CMK'nın 170/2. maddesinde kendisine verilen yeterli şüphenin oluşup oluşturmadığını takdiri yetkisinin, ancak delillerin takdir edilip değerlendirilmesi sonucunda ulaşılabilecek bir durum olduğu gerekçesiyle iştirak edilmemiştir." 18.C.D., T. 18.12.2017, E. 2017/4819, K. 2017/15005 (UYAP, 07.04.2018).

¹⁶ Jehle, Jörg-Martin, "The Function of Public Prosecution within the Criminal Justice System", Jörg- Martin Jehle - Marianne Wade (Ed.), *Coping with Overloaded Criminal Justice Systems* (ss. 3-25), Springer Yayınları, Göttingen/Germany, 2006, s. 4.

kamu görevlisine göre üstün teminatlara sahip, özlük hakları özel bir yasa olan 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlenen, *hukukun üstünlüğü için azami gayret gösteren*¹⁷ kamu görevlisidir.

Günümüz Türkçesinde *savcı* tâbiri kullanılmakla birlikte öncesinde başka terimler kullanılmıştır. Türk hukukunda savcılığa ilişkin ilk düzenleme 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi'nin 19'uncu maddesinde yer almaktadır. Nizamname'nin 19'uncu maddesinde, “*Temyiz mahkemesinde.....altı hâkim dışında-....hukuki ve kanuni işlere vakıf, devlet tarafından atanmış özel görevli bir memur bulunacaktır.*” denilmesine karşın bu kişiye herhangi bir unvan verilmemiştir. 1870 tarihli Nizamname'nin¹⁸ 61'inci maddesi¹⁹ savcılık benzeri bir sorumluluk verilen memuru görev tanımı itibariyle biraz daha belirgin kılmıştır. 1870 tarihli Nizamnâme'nin 71'inci maddesinde²⁰ ilk kez *müddeiumumi* tâbiri kullanılmıştır.²¹

Müddei sözlük anlamı olarak *davacı*, umumi ise *genel/kamu* manasına gelmektedir.²² *Müddeiumumi kamu davacısı*, bugünkü ifadesi ile *savcı* demektir. *Müddeiumumi* tâbiri, 1876 tarihli Kanuni Esasi'de, 1879 tarihli Mehâkim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı'nda, 1879 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı'nda, Mehâkim-i Nizamiyye'nin Teşkilât Kanun-i Muvakkatı'nda, mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda²³ kullanılmıştır.²⁴

¹⁷ Dandurand, Yvon, “The Role of Prosecutors in Promoting and Strengthening the Rule of Law”, Crime, Law and Social Change, Vol. 47, Iss. 4, June 2007, s. 248.

¹⁸ Nizamname'nin tam adı Dersaadet ve Mülhakatı İdare-i Zabıta ve Mülkiyye ve Mehakim-i Nizamiyyesine Dair Nizamnâme'dir.

¹⁹ 1870 tarihli Dersaadet ve Mülhakatı İdare-i Zabıta ve Mülkiyye ve Mehakim-i Nizamiyyesine Dair Nizamnâme'nin 61'inci maddesi; “Divan-i Temyiz'de erbab-i cinayet aleyhinde müddei sıfatında bulunmak üzere devlet namına umur-i hukukiyye ve kanuniyyeye vakıf bir memur bulunacaktır.” şeklindedir.

²⁰ 1870 tarihli Nizamname'nin 71'inci maddesi; “Deâvi meclislerinde daimî surette birer müdde-i umumî bulunmayıp meclis maiyyetinde bulunan teftiş memurlarından biri meclisin tensibi üzerine ledilicap bu vazifeyi ifa eyliyecektir.” şeklindedir.

²¹ Üçok, Coşkun “Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye’de Kuruluşu”, Ord. Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964, s. 46, Ünal Özkorkut, Nevin, “Savcılık, Avukatlık ve Noterlik Kurumlarının Osmanlı Devleti’ne Girişi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 4, 2003, s. 150.

²² <http://www.tdk.gov.tr> (Çevrimiçi, et.: 17.02.2016).

²³ R.G. 20.04.1929, 1172.

²⁴ Üçok, a.g.m., 1964, s. 47, Köksal, Osman, “Adliye Örgütünün Problemleri ve Yapılması Gerekli Düzenlemelere Dair II. Abdülhamit’e Sunulan Bir Layiha”, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 9, 1998, s. 264, Artuk, Mehmet Emin/Yenidünya, Ahmet Caner, “Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 76, S. 1-3, 2002, s. 12, Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 229.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'ndaki *müddeiumumi* ifadesi, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un²⁵ 84'üncü maddesi ile savcıya dönüştürülmüştür. Bunun yanı sıra Hâkimler Kanunu'nda²⁶ *savcı* tabiri yerine, o dönemde yaygın kullanımı haiz *müddeiumumi* ifadesi tercih edilmiştir. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun ilk halinde *savcı* terimi başsavcılar için kullanılmıştır. *Savcı yardımcısı* şeklindeki sıfat ise bugünkü anlamıyla savcılar için kullanılmıştır. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda, *Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile 3221 Sayılı Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabulü Hakkında Kanun*²⁷ ile değişiklik yapılmış ve *başsavcı-savcı* ifadeleri tercih edilmiştir.²⁸

1924 Anayasası'nda²⁹ *müddeiumumi*, 1961³⁰ ve 1982³¹ Anayasalarında ise *savcı* tabiri kullanılmıştır. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda, *müddeiumumi-savcı* tabirinin başında “Cumhuriyet” ibaresi yer almaktadır. 1961 ve 1982 Anayasalarında, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda “Cumhuriyet savcısı” ifadesi kullanılmıştır. Terimdeki “Cumhuriyet” ibaresinin neyi ifade ettiği hususunda öğretide farklı değerlendirmeler bulunmaktadır.³²

²⁵ R.G. 04.06.1985, 18774.

²⁶ R.G. 14.07.1934, 2751.

²⁷ R.G. 01.02.1990, 20420.

²⁸ Yürürlükteki bazı kanunlarda “*müddeiumumi*” ifadesi varlığını korumaktadır. Bkz. Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun md. 13, Ceza Evleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkûmlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanun md. 2. Ayrıca bazı kanunlarda “*savcı yardımcısı*” ifadesine de rastlanmaktadır. Bkz. Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun md. 7.

²⁹ R.G. 24.05.1924, 71.

³⁰ R.G. 20.07.1961, 10859.

³¹ R.G. 09.11.1982, 17863.

³² Savcı unvanının başına neden “Cumhuriyet” ibaresinin eklendiği hususunda birtakım aktarımlar bulunmaktadır. Bilimsel eserlerde rastlayamadığımız bu anlatımda; Cumhuriyet döneminin ilk Adalet Bakanlarından olan Mahmut Esat Bozkurt ile Mustafa Kemal Atatürk arasında geçen bir konuşmadan bahsedilmektedir. Atatürk, Bozkurt'a “Neden Cumhuriyet savcısı denilmektedir?” diye sorar. Bozkurt da cevaben “Çünkü öyle zaman olur ki, cumhuriyeti korumak için başbakandan, bakandan, müsteşardan, validen, büyükelçiden bile hesap sormak gerekebilir. İşte o hesabı soracak olan Cumhuriyet Savcısı'dır.” der. Atatürk de bu cevabı tasdik eder. Mahmut Esat Bozkurt'un savcılar hakkındaki değerlendirmeleri için bkz. Balcı, Emine, “Mahmut Esat Bozkurt ve Erken Cumhuriyet Dönemi Hukuk Değişimi”, Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi (15-18 Mayıs 2014, Sakarya) Bildiriler Kitabı-III, C. 3, İstanbul, 2014, s. 65.

Atatürk, 9 Ekim 1925 tarihinde Cumhuriyet savcılarına seslenişinde; “Her uygar ve çağdaş devlette olduğu gibi Türk Cumhuriyeti Adliyesinde de Cumhuriyet Savcılarını yüksek ve son derece önemli bir görev ve makamın temsilcileri olmak üzere tanırım. Devrim Savcılarının, kendilerine verilen bu büyük görevin önemine uygun olarak gayretli ve çalışkan olmaları konusunu, adliyemizin başarı ve üstünlüğünün en önemli etkenlerinden sayarım (...) Devrimlerin her biri, ulusun emeği ve hakkı ile ger-

İlk görüşe göre eskiden kullanılan “*müddeiumumi*” ifadesi kamunun/halkın/cumhurun/umumun “iddiacı”sı/“sav”cısı³³ anlamına gelmekteydi. Bu nedenle Osmanlıca terim yerindedir. *Res* ve *publica* sözcüklerinin bileşiminden oluşan “*republique, repubblica*” ifadesi “cumhura/umuma ait şey” manasındadır. Yönetim biçimini vurgulayan “Cumhuriyet” tabiri ile bir ilgisi mevcut değildir. Bu nedenle, “Cumhuriyet savcısı” ifadesi doğru bir ifadedir. Ancak daha önce kullanılmış olan “Cumhuriyet müddeiumumisi” aynı anlama gelen kelimeleri kullanmakta olduğundan yanlış bir ibaredir.³⁴

Diğer görüşe göre sorunun çözümü için savcılığın çıkış noktasına bakılmalıdır.³⁵ Savcılığın ortaya çıkış yeri kabul edilen Fransa’da, kraliyet ve cumhuriyeti temsil eden iki tür savcılık mevcuttu. Süreç içerisinde cumhuriyet rejiminin savcıları, krallık temsilcisi olan savcılardan ayrılmıştır. Bu yönüyle savcılık unvanının başına getirilen “Cumhuriyet” ifadesi bir rejimi, yönetim biçimini simgelemektedir.³⁶

çekleşmiştir. Cumhuriyet Savcılarımızın, devrimin gerekleri etrafında, en kıskanç ve uzakları gören hassas nöbetçiler olmalarını, asıl görevlerinden sayarım (...) Savcılık, karar değil, dava makamıdır. Yargılama sırasında ve duruşmada, savcılarımızın kendilerini herhangi bir davanın taraflarından sayarak ısrarla açıklamaları ve görüşlerinin kabul edilmesini ve desteklenmesini sağlamak için tüm tarihsel ve yasal araçlardan yararlanmayı ihmal etmemeleri gerekir. Kamu hukuku adına ortaya koyduğu bir talebin desteklenmesini sağlayamamanın, bir Cumhuriyet Savcısı için övünülecek bir konu olamayacağını hatırlatmak isterim. Cezaevlerinin haftada bir mutlaka denetlenerek, yargılama olmaksızın tutuklu kalanların, kısaca nedenleriyle birlikte derhal en yakın müfettişliğe ve Adalet Bakanlığına bildirilmesi gerekir. Bir soruşturmanın başlatılabilmesi ve sürdürülebilmesi için bir şikâyet veya zabitanın bildirimi beklenecektir. Duyuma dayanarak soruşturmaya başlanarak, herhangi bir olayla ilgili olarak merciinden bilgi alınarak gerçeğin aydınlatılması ve konunun ilgi ve dikkate izlenmesi, kamu hukuku ve kamu güvenliğinin esenliğini sağlamak bakımından çok önemlidir (...) Türkiye Cumhuriyetinde kimsesiz bir birey yoktur. Cumhuriyet, böyle bir kavramı asla kabul edemez. İnsan hakları, yasalarımızın güvencesi altındadır. En güçsüz ve en kimsesizlerin yardımcısı devlet ve onun kamu hukuku temsilcileri olan Cumhuriyet Savcılarıdır. Kendilerini kimsesiz görenlerin, yanlarında her an haklarını aramakla görevli Cumhuriyet Savcıları bulunduğunu asla unutmamaları ve bundan emin olmaları gerekir.” demektedir. Bkz. Akzambak, Mehmet, “Laikliğin Simgesi Söke Bölgesinden Kuvâ-yı Milliye”, Mahmut Esat Bozkurt Anısına Armağan (1892-1943), İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2008, s. 326 vd.

³³ Procureur de la Republique, procuratore della Repubblica.

³⁴ Selçuk, Sami, *Kısıtlı Demokrasi Sancılı Hukuk*, Truva Yayınlar, Ankara, 2009, s. 244.

³⁵ “Fransa’daki -Procureur de la république- terimi dilimizde Cumhuriyetin savcısı anlamında Cumhuriyet savcısı olarak alınmıştır...Fransa’da savcının bir adı da Parquet’dir. Önceleri savcının ve müdafinin yerleri aynı hizada, hâkimlerin kürsüsü karşısında, yerde, -parke-de idi. Bu isim bu o zamandan kalmazdır. Sonra savcı hâkimlerin kürsüsü hizasına çıkarıldı. Bu düşündürücü bir şeydir.” Erem, a.g.e., s. 141, 144.

³⁶ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e., s.173, Yurtcan, a.g.e., s. 151, Tezcan, Durmuş, “Fransa’da ve Belçika’da Savcılık”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu (Ankara 7-9 Temmuz 2006), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006, s. 33.

Sav kelimesi, ileri sürülerek savunulan düşünce iddia, dava, tanıtlanması gereken önerme, tez, haber, söz demektir.³⁷ *Savcı* kelimesi sözlük anlamı olarak, devlet adına ve yararına davalar açan, kamu haklarını ve hukuku yerine getirmek üzere yargıç katında sanıkları kovuşturan görevli, müddeiumumi³⁸ şeklinde tarif edilmiştir. Yine farklı sözlüklerde sözcü, mektupçu³⁹, Adalet Bakanına bağlı olarak tüze yargııklarında yürütme organının temsilcisi ve türe örgütünün yönetimi ile görevli, yasaların uygulanmasına, yar-yardımcı ve daha çok ceza türesi ile uğraşan kişi⁴⁰, “müddeî-i umûmî”⁴¹, “müddei umumi”⁴² şeklinde açıklanmıştır.

Mevzuatta tercih edilen tabir *Cumhuriyet savcısı*dır.⁴³ Başsavcılık teşkilatının başında bulunan ve savcıların üstü konumundaki kişiye de *Cumhuriyet başsavcısı* denir. Kanatımce, Cumhuriyet tabiri *halk* manasında değil *devletin idare biçimini, rejimini* belirtmek amacıyla tercih edilmiştir.⁴⁴

II. TARİHSEL GELİŞİM

A. İslâm Hukuku

İslâm ceza yargılaması hukukunda suçları soruşturmak ve kovuşturmaya dönüştürmekle görevli bir savcılık kurumu bulunmamaktadır.⁴⁵ Sistem içerisinde mağdurlar ve varisleri önemli bir konuma sahiptir.⁴⁶ İtham sistemi uygulanmaktadır.⁴⁶ Şikâyetçi taraf,

³⁷ <http://www.tdk.gov.tr> (Çevrimiçi, et.:18.02.2016.)

³⁸ Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr> (Çevrimiçi, et.:18.02.2016).

³⁹ Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü, <http://www.tdk.gov.tr> (Çevrimiçi, et.:18.02.2016).

⁴⁰ Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü / Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri, <http://www.tdk.gov.tr> (Çevrimiçi, et.:18.02.2016).

⁴¹ Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü, <http://www.tdk.gov.tr> (Çevrimiçi, et.:18.02.2016).

⁴² Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü / Türe Terimleri, <http://www.tdk.gov.tr> (Çevrimiçi, et.:18.02.2016).

⁴³ Bazı ülkelerde hâkimler ve savcılar için; yüksek dereceli memur ya da adli görevli anlamına gelen “magistarcy, magistrate” ifadesi kullanılmaktadır. İtalya ve Fransa’da bütün hâkimler ve savcılar bu sınıfa dâhildir. İspanya’da sadece hâkimler, belli bir dereceye ulaşmaları halinde bu sınıfa dâhil olur. Birleşik Krallık ve ABD’de ise belli yetkilere sahip hâkimler için bu unvan kullanılmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Di Federico, Giuseppe, “Prosecutorial Accountability, Independence and Effectiveness in Italy”, Promoting Prosecutorial Accountability, Independence and Effectiveness, Open Society Institute, Sofia 2008, s. 301, Michele Caianiello, “The Italian Public Prosecutor: An Inquisitorial Figure in Adversarial Proceedings?”, <http://ssrn.com/abstract=1976204> (Çevrimiçi, et.:06.09.2017), s. 1.

⁴⁴ Yurtcan’a göre bugün ülkemizde savcılara “Cumhuriyet Savcısı” denilmesi bir rastlantı değildir. Savcıların cumhuriyetin koruyucusu olduklarını ifade etmek için yaratılmış bir terimdir. Yurtcan, a.g.e., s. 150.

⁴⁵ Peters, Rudolph, Crime and Punishment in İslâmic Law Theory and Practice from the Sixteenth to the Twenty-first Century, Cambridge Universty Press, Cambridge 2005, s. 114.

karşı tarafın cezalandırılmasını sağlayacak delilleri bulup mahkemeye getirmek zorundadır.⁴⁷ İtham edilen kişi de yöneltilen isnadları çürütmek için delil sunma mecburiyetindedir.⁴⁸

İslâm Hukuku, İslâm dinini temel alan hukuk sistemidir.⁴⁹ Klasik İslâm hukukçuları, İslâm Hukuku hükümlerini dört gruba ayırmıştır: ibâdetler, münâkehât (aile hukuku), muamelât (borçlar hukuku) ve ukûbât (ceza hukuku).⁵⁰ İslâm Hukukunun dört aslı kaynağı Kur'an-ı Kerim, sünnet-i nebevi, icma'ı ümmet ve kıyas-ı fukahâdır.⁵¹ İslâm ceza hukukunda suç türleri üçlü bir tasnife tabi tutulmuştur.⁵² Bu sınıflandırma, maddi ceza hukukuna dair olmakla birlikte her suç grubunun farklı bir soruşturma ve kovuşturma usulü bulunmaktadır. İslâm hukukunda, savcı süjesi bulunmamaktadır. Ancak savcılığın bazı fonksiyonlarını yerine getiren görevliler mevcuttur.

Allah'ın haklarına karşı işlenen suçlar hırsızlık, zina, irtidat⁵³, şarap içmek veya sarhoş olmak, kazf⁵⁴ ve yol kesmedir. Had cezası ile cezalandırılan bu suçların kovuşturulması için suçtan zarar görenin şikâyetine gerek bulunmamaktadır. Toplum düzenini sarsan ve herkesi etkileyen suçlar olup Allah'a karşı işlendikleri kabul edilir. Kovuşturma görevi, devlet başkanına veya onun atadığı kadıya düştüğü gibi her iyi Müslümanın da böyle suçları ihbar etme yükümlülüğü mevcuttur.⁵⁵ Kadı bu suçları re'sen kovuşturabilir.⁵⁶ Ancak kazf ve hırsızlık suçlarında, şikâyet ve talep zorunludur.⁵⁷

⁴⁶ Peters, a.g.e., s. 9.

⁴⁷ Hicks, Stephen C., "Fukaha ve İslâm", Çev.: Kemal Şahin, Marmara Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 3, 2013, s. 37.

⁴⁸ Durhan, İbrahim, "Tanzimat Döneminde Osmanlı Yargı Teşkilâtındaki Gelişmeler", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 3-4, 2008, s. 99.

⁴⁹ İslâm Hukuku için "fıkıh" tabiri kullanılır. Bkz. Nallino, Carlo A., "İslâm Hukuku", Çev.: Akif Erginay, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1-2, 1954, s. 543.

⁵⁰ Ekinci, Ekrem Buğra, *İslâm Hukuku*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 16- 17.

⁵¹ Lippman, Matthew, "İslâmic Criminal Law and Procedure: Religious Fundamentalism v. Modern Law", Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 12, Iss. 1, Article 3, 1989, s. 37, Avcı, Mustafa, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Mimoza Yayınları, Konya 2010, s. 10.

⁵² Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım*, C. 1, Beta Yayınevi, İstanbul, 1997, 14. Baskı, s. 116, Akbulut, İlhan, "İslâm Hukukunda Suçlar ve Cezalar", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 1, 2003, s. 167.

⁵³ İslâm Dinini terk etmek anlamına gelmektedir.

⁵⁴ Birisine zina iftirasında bulunma anlamına gelmektedir.

⁵⁵ Akman, Mehmet, *Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması*, Eren Yayınları, İstanbul, 2004, s.26-28.

⁵⁶ Gökçen, Ahmet, "Adliye Teşkilatımızın Tarihi Gelişimi ve 1879 Tarihli Mehakim-i Nizamiyenin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı", Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 374.

⁵⁷ Üçok, Coşkun, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, 1946, s. 129, Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet / Yenidünya, A. Caner, a.g.e., Adalet Yayınevi, Ankara,

Kulun haklarına karşı işlenen suçlar öldürme⁵⁸ ve yaralama şeklinde bireyin haklarına karşı işlenen suçlardır.⁵⁹ Kovuşturma suçtan zarar gören veya mirasçılarının talebine bağlıdır.⁶⁰ Mirasçısı bulunmayan kimseler bakımından ise dava açma hakkı devlete geçmektedir.⁶¹ Taziren⁶² cezalandırılan eylemler, kişilere veya kamuya zarar veren ve bu nedenle ulüemr veya kadı tarafından cezası⁶³ belirlenen eylemlerdir.⁶⁴

İslâm adliye teşkilatının merkezinde, hâkimlik görevini yapan kadı bulunmaktadır. Güçlü ve etkili bir aktördür.⁶⁵ Kadılar devlet başkanı tarafından tayin edilirdi. Hz. Peygamber bizzat dava dinleyip hüküm verdiği⁶⁶ gibi kadı da tayin etmiştir. Ondan sonraki halifeler de aynı uygulamayı devam ettirmiştir.⁶⁷ Kadıların emirlerini yerine getirmekle görevli *şurta*⁶⁸ unvanını taşıyan kolluk bulunmaktadır.⁶⁹ Kadının teknik

2016, Yeniden Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, s. 57, Ünal Özkorkut, Nevin, “İslâm Ceza Hukukunda Kadın”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 56, S. 2, 2007, s. 84.

⁵⁸ Öldürme suçları; kasten öldürme, kasıt benzeri ile öldürme, hataen öldürme, hataya benzer bir fiil ile öldürme şeklinde çeşitlenmektedir.

⁵⁹ Bu suçlarda kısas veya diyet yaptırımları uygulanır. Bkz. Artuk/Gökçen/Yenidünya, a.g.e., s. 98, Ünal Özkorkut, a.g.m., 2007, s. 84, Akbulut, a.g.e., s. 168.

⁶⁰ Walker, Jeffrey K., “The Rights of the Accused in Saudi Criminal Procedur”, Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review, Vol. 15, Iss. 4, 1993, s. 868.

⁶¹ Artuk/Yenidünya, a.g.m., s. 10.

⁶² Tazir kelimesi; engellemek, te’dir etmek, desteklemek, saygı göstermek anlamına gelmektedir. Bkz.: Başoğlu, Tuncay, “Ta’zir”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, TDV, Ankara, 2011, s. 198.

⁶³ Azarlama, dayak, para cezası, hapis hatta idam tazir cezalarındandır. Kadı sanığı tembih etmek, uyarmak, teminat veya kefalet bağlamak, kınayan bir bakışta bulunmak suretiyle yaptırım uygulayabilir. Bir kadına söz atmak, dolandırıcılık, hakaret, kalpazanlık, halkın huzurunu bozmak gibi eylemler tazire tâbi suçlardır. Bkz. Centel, Nur/Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 13. Baskı, s. 26, Artuk/Gökçen/Yenidünya, a.g.e., s. 68, Gül, Abdulkadir, “Osmanlı Taşrasında Suç ve Suçlular (1919 Ocak Ayı Erzincan Sancağı Örneği)”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 1-2, 2013, s. 4.

⁶⁴ Dönmezer/Erman, a.g.e., s. 117. Had ve kısas cezaları dışındaki yaptırımları ifade eden ve tamamlayıcı bir nitelik gösteren tazir, eylemin ağırlığına göre belirlenir. Bkz. Schacht, Joseph, “İslâm Hukukuna Sosyolojik Bakış”, Çev.: Bülent Uçar/Hakkı Arslan, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 15, 2010, s. 104, Lippman, a.g.m., s. 38.

⁶⁵ Rudolph Peters, a.g.e., s. 8.

⁶⁶ Şentop, Mustafa, *Osmanlı Yargı Sistemi ve Kazaskerlik*, Klasik Yayınları, İstanbul 2005, s. 13.

⁶⁷ Ortaylı, İlber “Osmanlı Kadısı Tarihi Temeli ve Yargı Görevi”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 30, S. 1, 1975, s. 117-118, Ekinci, Ekrem Buğra, “Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri”, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 2001, s. 59.

⁶⁸ “Sözlükte “yırtmak, yarmak; şart koşmak, alâmet koymak; görevlendirmek” anlamlarındaki şart kökünden türeyen şurta kelimesi terim olarak şehirlerde emniyet ve asayişin sağlanması, düzenin korunması, suçluların takibi ve yakalanması görevlerini yürüten emniyet güçlerini ifade eder.” Bkz. Yılmaz, Metin, “Şurta”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 39, TDV, Ankara, 2010, s. 242-244.

konularda yararlanabileceği danışman veya bilirkişi konumunda *müşir* adı verilen kişiler mevcuttur.⁷⁰

B. Türk Hukuku

1. Osmanlı Devleti Dönemi

Tanzimat hareketinden önce savcılık kurumuna benzer bir yapı mevcuttur.⁷¹ İslâm hukukunu medrese mezunu kadılar eliyle uygulayan Osmanlı Devleti, Tanzimat Döneminde batı tarzı kanunlaştırma hareketine başlamıştır.⁷² İslâm Hukukuna göre itham sistemi geçerli olup soruşturma yapmaya yetkili bir kurum bulunmamaktadır. Çavuşbaşı, asesbaşı⁷³ ve subaşılar suç faillerinin takibi, yakalanması, mahkemeye sevki ve cezaların infazı ile görevlendirilmiştir.⁷⁴ Muhzırlar⁷⁵ mahkeme mübaşirliği, mahkeme kâtipliği ve kolluk faaliyetlerinin yanı sıra savcının bazı görevlerini de ifa etmekteydiler.⁷⁶

Tanzimat Fermanı'ndan sonra kanunlaştırma hareketi hız kazanmıştır. Ceza hukuku alanında öncelikle 1840 yılında Ceza Kanunnamesi kabul edilmiştir. Gerek sistematik gerekse ceza hukuku bakımından yetersiz kalan bu Kanun, 1851 yılında yerini Kanun-ı Cedit adlı bir diğer ceza kanununa bırakmıştır. Belirtilen Kanun da yetersiz kalmış 7 yıl uygulandıktan sonra kaldırılmıştır. 1858 yılında Ceza

⁶⁹ Lippman, a.g.m., s. 31, Sencer, Muzaffer, “Tanzimat’a Kadar Osmanlı Yönetim Sistemi”, *Amme İdaresi Dergisi*, C. 17, S. 2, 1984, s. 29.

⁷⁰ Üçok, a.g.m., 1964, s. 35.

⁷¹ Durhan, İbrahim, Yapısı ve İleyişi İtibariyle Osmanlı Yargı Örgütü ve Tanzimat Dönemindeki Gelişmeler, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999, s. 181.

⁷² Özdemir, Şükrü, “Hukukçu Eğitimi”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2, 1992, s. 167.

⁷³ Asesbaşı; Yeniçeri Ocağı içerisinde görevli olup idamları yerine getiren, merasimlerde güvenlik tedbiri alan kişidir. Ayrıca şehirlerin gece güvenliğinden sorumlu olup yakaladıkları şüpheli kişileri ya kendileri cezalandırır ya da kadiya götürürlerdi. Şer’iye sicillerinde; aseslerin geceleri hırsızlık, sarhoşluk, zina suçlarını işleyenleri kadı huzuruna çıkardıkları ve durumlarını tespit ettirdikleri, belirtilmektedir. Asesler geceleri, subaşılar ise gündüzleri adeta bir nöbet düzeni içinde kolluk görevi ifade etmişlerdir. Bkz.: Demir, Abdullah, *Medeni Yargılama Hukuku Osmanlı Mahkemesi*, İstanbul, 2010, s. 38.

⁷⁴ Gökçen, Ahmet/Alşahin, Mehmet Emin/Çakır, Kerim, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, C. I, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 19.

⁷⁵ “Mahkemelerde davalı ve davacıyı mahkeme huzuruna celbeden görevli, yüksek rütbeli bir yeniçeri kumandanının unvanıdır).Sözlükte “huzura getiren, hazır bulunduran” anlamına gelir. Klasik İslâm hukuku kaynaklarında davalı ve davacıyı mahkemeye sevkeden memur için a’vân ve müşîş kelimeleri de kullanılmıştır....Muhzırın zor kullanma yetkisi yoksa da bazı durumlarda kadının talebiyle yanına asker alabilirdi. Muhâkeme sırasında mahkemedeki asayişin temini de muhzırın görevlerindendi.” Ahıskalı, Recep, “Muhzır”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, TDV, 2006, s. 85

⁷⁶ Ünal Özkorkut, a.g.e., 2016, s. 148.

Kanunname-i Humayun kabul edilmiştir. Dini hükümlere dayalı bir kısım eklemeler yapılmakla birlikte genel itibariyle 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'nun tercümesi niteliğindedir.⁷⁷ Kanun, 765 s. mülga Türk Ceza Kanunu⁷⁸ yürürlüğe girinceye kadar uygulanmıştır.⁷⁹ 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi'nde sadece devlete karşı suçlar değil bireye karşı işlenip kamu düzenini bozan suçların da devlet tarafından soruşturulacağı hüküm altına alınmıştır. Bu husus, 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi'nin l'inci maddesinde yer alan “*Doğrudan doğruya hükümet aleyhine vuku bulan cerâyimin icrây-ı mücâzâtı devlete ait olduğu gibi, bir şahıs aleyhinde vuku bulan ecrâyimin âsâyış-i umumiye ihlal eylemesi ciheti dahi kezalik devlete ait olduğundan, tayin ve icrası şer'an emr-i ulül-emre ait olan ta'zirin tayin-i derecâtını dahi işbu Kanunname mütekeffil ve mutazammın olup ancak herhalde şer'an muayyen olan hukuk-u şahsiyeye halel gelmeyecektir.*”⁸⁰ şeklindeki düzenlemeden anlaşılmaktadır. Ancak devlet namına bu soruşturmayı kimin yapacağı hususu belirsiz kalmaktadır.⁸¹ Ceza adalet sistemi içerisinde çavuşbaşı, asesbaşı ve subaşı ünvanıyla görev yapan kolluk görevlileri bulunmakla birlikte dava açmak gibi bir fonksiyonları söz konusu değildir.⁸²

Osmanlı Devleti'nde savcı ile ilgili ilk düzenlemeye 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi'nin 19'uncu maddesinde rastlanmaktadır. Nizamname'nin 19'uncu maddesinde, “*Temyiz mahkemesinde...-altı hâkim dışında-....hukuki ve kanuni işlere vakıf, devlet tarafından atanmış özel görevli bir memur bulunacaktır.*”⁸³ denilmektedir. Heyette hâkimler dışındaki bu görevliden beklenen görev savcılık yapmasıdır. Ancak madde metni bu beklentiye açıklayıcı nitelikte değildir. Vilayet Nizamnamesi'nden sonra yayımlanan 1870 tarihli Nizamname'nin⁸⁴ 61'inci maddesinde⁸⁵ sorumluluk verilen memur biraz daha belirgin kılınmış, cinayet sanıklarının karşısında kamu hukukunu temsilen bulunacağı ifade

⁷⁷ Akgündüz, Ahmet, “1274/1858 Tarihli Ceza Kanunnamesinin Hukuki Kaynakları, Tatbik Şekli ve Men-i İrtikâb Kanunnamesi”, Belleten Dergisi, C. 51, S. 199, 1987, s. 155.

⁷⁸ R.G. 13.03.1926, 320.

⁷⁹ Gökçen, Ahmet, Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1987, s. 21.

⁸⁰ Gökçen, a.g.t., 1987, s. 159.

⁸¹ Keyman, a.g.e., 63.

⁸² Üçok, a.g.m., 1964, s. 46.

⁸³ Nizamnâme'nin 19'uncu maddesinin tam metni; “Divan-i Temyiz Müfettiş-i hükkâm'ın riyaseti tahtında olarak suret-i intihapları beşinci babda beyan olunacak olan mümeyyiz namıyla üçü müslim ve üçü gayri müslim altı azadan mürekkep olacak ve işbu mecliste umur-i hukukiye ve kanuniyyeye vakıf taraf-i devletden mansup bir memur-i mahsus bulunacaktır.” şeklindedir.

⁸⁴ Nizamname'nin tam adı; Dersaadet ve Mülhakatı İdare-i Zabıta ve Mülkiyye ve Mehakim-i Nizamiyyesine Dair Nizamnâme'dir.

⁸⁵ 1870 tarihli Dersaadet ve Mülhakatı İdare-i Zabıta ve Mülkiyye ve Mehakim-i Nizamiyyesine Dair Nizamnâme'nin 61'inci maddesi; “Divan-i Temyiz'de erbab-i cinayet aleyhinde müddei sıfatında bulunmak üzere devletin namına umur-i hukukiye ve kanuniyyeye vakıf bir memur bulunacaktır” şeklindedir.

edilmiştir. Nizamname'nin 71'inci maddesinde⁸⁶ ise ilk defa *müdde-i umumî* tâbiri kullanılmıştır.⁸⁷ Nizamnâme'de savcının görev ve yetkileri ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir.⁸⁸

Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası olan 1876 tarihli Kanuni Esasi'nin "Mehakim" başlıklı bölümünde yer alan 91'inci maddesinde, ceza işlerinde kamu hukukunu korumakla görevli savcılarının bulunacağı, görev ve derecelerinin yasa ile belirleneceği hüküm altına alınmıştır.⁸⁹ Böylelikle savcılık kurumu anayasal güvenceye ve zemine kavuşmuş olmaktadır.⁹⁰

Anayasa'daki hükme uygun olarak üç yıl sonra yürürlüğe giren 1879 tarihli Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı ile adli teşkilata ilişkin önemli değişiklikler yapılmıştır.⁹¹ Kanun'un *Müdde-i umumiler* başlıklı babında yer alan 56'ncı maddesine göre savcılar devlet tarafından atanan, kamu davası açmakla görevli, toplum güvenliği ve kamu haklarını koruyan, mevzuat hükümlerinin doğru şekilde uygulanmasını gözeten memurlardır.⁹² Kanun'un 57'nci maddesine göre hâkimlik vasıflarını taşımak zorunda olan savcılar Adalet Bakanının emri altında olup atanmaları, azilleri Bakanın önerisi ve Padişahın kararıyla olmaktadır.⁹³ Savcılık teşkilatı, Osmanlı genelinde kurulmuş bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde savcılık 1879 yılı Haziran ayı içinde kurulmuş olsa da bu kurumun toplumda kısa süre içinde kabul gördüğü söylenemez. Dönemin bürokratlarından olan Abdurrahman Şeref şu tespitte bulunmaktadır: "*Savcılar neci idi? Mahkemede durumları ne olacaktı? İşte halk tarafından buraları pek anlayışlamadı. Dâvâcî ve dâvâlı varken bir üçüncü şahsın duruşmaya karışmasına bir mânâ verilemedi. Şariat*

⁸⁶ 1870 tarihli Nizamname'nin 71'inci maddesi, "Deâvi meclislerinde daimî surette birer müdde-i umumî bulunmayıp meclis maiyyetinde bulunan teftiş memurlarından biri meclisin tensibi üzerine ledilicap bu vazifeyi ifa eyliyecektir." şeklindedir.

⁸⁷ Üçok, a.g.m., 1964, s.46.

⁸⁸ Keyman, a.g.e., s. 63, Ekinci, a.g.e., 2004, s. 229.

⁸⁹ Kanuni Esasi'nin 91'inci maddesi, "Umuru cezaiyede hukuku âmmeyi vikayeye memur müdde-i umumiler bulunacak ve bunların vezaif ve derecatı kanun ile tâyin kılınacaktır." şeklindedir.

⁹⁰ Ekinci, a.g.e., 2004, s. 229.

⁹¹ Köksal, Osman, "Adliye Örgütünün Problemleri ve Yapılması Gerekli Düzenlemelere Dair II. Abdülhamit'e Sunulan Bir Layiha", Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 9, 1998, s. 264.

⁹² Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı'n 56'ncı maddesi, "Müdde-i umumiler umur-i adliyyede hukuk-i âmmeyi vikaye için taraf-i saltanat-i seniyyeden mansup memurlardır. Bunların vazifeyi asliyyesi asayiş ve hukuk-i umuminin muhafazası için ahkâm-i kanuniyenin hüsn-i cereyanına dikkat etmekten ibarettir." şeklindedir.

⁹³ Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı'n 57'inci maddesi, "Müdde-i umumiler doğrudan doğruya adliyye nezaretinin emri tahtında bulunup bunların nasb ve azli adliyye nezaretinin takriiriyle ba irade-i seniyye icra olunur. Müdde-i umumiler hâkimlik evsafını cami olmak lâzımdır." şeklindedir.

hükümlerinde böyle bir kayıt ve işaret yoktu. Her yeni şey merakı çeker. Mülkiye okulunda hukuk dersi öğretmenlerine bu yeni görevin ne iş yapacağı sorulurdu. Onlar da açıklamaya çalışırlar, mesela bir yaralama olduğunda yaralı dâvâ etmese bile mâdem ki kanunun yasakladığı bir hareket yapılmıştır, onun dâvâcısı kanun olduğunu, savcılarının adına genel hukuk dâvâsı açmaya mecbur olduğunu söylerlerdi.”⁹⁴

Yeni kurulan her kurumda ve bilhassa köklü bir sistem değişikliğinde bazı aksaklıkların olması olağan olup Sultan II. Abdulhamid Han’a sunulduğu belirtilen bir lahiyada şu tespitler yer almaktadır:⁹⁵

- “Gerçekten Teşkil-i Mehakim Kanunu kaza mahkemelerinin birer reis, müdde-i umumi muavini ve müstantık (sorgu hâkimi) ile ikişer daimi üyeden oluşmasını öngörmesine rağmen bu mahkemelere henüz başkan, savcı yardımcısı ve sorgu hâkimi atanamamıştır. Bunların yerine başkanlık vazifesi az bir maaşla ‘kavanin ve nizamât-ı cezaiye ve adliye ahkâmına gayr-ı vakıf bulunan nüavvab-ı şeriye’, *savcılık görevi okuyup yazmaları olmayan zaptiye çavuş veya onbaşlıları*, sorgu hâkimliği hizmeti de köy halkı veya çiftçiler arasından ‘intihab-ı ahali’ ile alınmakta olan üyelerden birisince yürütülmektedir. Bu sebeple kazalarda ortaya çıkan her türlü cürüm ve cinayetin araştırma ve kovuşturması gereği gibi yerine getirilemeyip birçok ‘hukuk-ı umumıye ve şahsiye zayi’ olmaktadır.”,

- “Üst mahkemelerce sık sık kararları bozulan veya değiştirilen ilk derece mahkemeleri hakkında tedbir alınmalıdır. Çünkü bu durum mahkeme üyelerinin ya bilgisizliğinden ya da kasıt ve garazlarından kaynaklanacağından bir yılda sonuçlandırdıkları davalara ait ilamların yüzde yirmi beşi bozulan veya değiştirilen mahkemeler fesh edilip yeniden kurulmalıdır. *Mahkemelerin düzenli bir şekilde çalışmasını ve kanunların hakkaniyete uygun olarak tatbik edilmesini gözetmekle sorumlu savcılar mahkemelerin işleyişiyle ilgili uygulamalarda bir eksiklik olup olmadığına dair Adliye Nezaretine altı ayda bir layiha vermelidirler.”,*

- “Mahkemelerde davaların usulünce görülmesine nezaret etmekle görevli savcılarla savcı yardımcılarının görevlerini hakkıyla yerine getirmemeleri durumunda herhangi bir müeyyide belirlenmemiş olduğundan bunların birçoğu görevlerini layıkıyla yapmamaktadır.”

Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı'n 58'inci maddesinde, savcıların ceza işlerine ilişkin görevlerinin ceza usul kanunu ile düzenleneceği belirtilmiştir. 1879 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı'n -*Müdde-i umumilere dairdir*- başlıklı 4'üncü bölümü savcılarının, yardımcılarının ve adli kolluğun görevlerini düzenlemektedir. Kanun'un 20'inci maddesinde, savcılarının bütün suçlar ve cinayetler bakımından araştırma yapıp failer hakkında dava açmaya

⁹⁴ Bkz. Ekinci, a.g.e., 2004, s. 230.

⁹⁵ Bkz. Köksal, a.g.m., s. 267.

mecbur olduğu ifade edilmiştir.⁹⁶ Kovuşturma mecburiyet ilkesi benimsenmiştir.⁹⁷

Savcıların hukuk davalarındaki görevleri Mehâkim-i Nizamiyye'nin Teşkilât Kanun-i Muvakkatı'n 65'inci maddesinde düzenlenmiştir. Kamu hukukuna, çocuklara, kısıtlılara ve gaiplere ilişkin davalarda savcı görev alır. Hâkim, bu tür davaların duruşmasından önce savcı veya yardımcısını bilgilendirir.⁹⁸

1879 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı; 1412 s. CMUK'un yürürlüğü girdiği tarihe kadar uygulanan usul yasası olmuştur. Savcılık kurumu, bu dönem boyunca görev ifa etmiş ve yürürlükte kalmıştır. Ancak savcı sayısında yetersizlik olduğu görülmektedir. Bu nedenle 1914 yılında Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı'nda yapılan değişiklik ile savcı bulunmayan ilçelerde savcılık görevinin mahkeme başkâtipleri tarafından yerine getirilmesi kabul edilmiştir.⁹⁹

2. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 1 Kasım 1922 tarihinde Osmanlı Saltanatının kaldırılması ve 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yeni yönetim sistemine uygun kanunlaştırma hareketi başlamıştır.

“Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda savcılıkların (müdde-i umumi) kaldırılması gündeme gelmiş, Atatürk Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'a düşüncesini sormuş, Bozkurt'un Cumhuriyeti ve hukuk düzenini korumak için

⁹⁶ Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı'n 20'inci maddesi “Müdde-i umumiler cünha ve cinayet derecesinde bulunan kâffe-i ceraimi taharri ve tecessüse ve mürtekibi aleyhine ikame-i dâvaya memurdurlar.” şeklindedir.

⁹⁷ “Cezalandırma ve cezanın yerine getirilme yetkisi, devlete ait olduğuna göre(dava açma tekeli), devlet her şüpheliye onun kim ve konumunun ne olduğu göz önünde bulundurulmaksızın eşit şekilde davranmalıdır. Bu aynı zamanda eşitlik ilkesinin de bir gereğidir. İşte kovuşturma mecburiyeti ilkesinin esası budur.” Özbek vd., a.g.e., s. 78-79. Kovuşturma mecburiyeti ilkesi hakkında geniş bilgi için bkz. Öztürk, Bahri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması), Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Ankara 1991, s. 18.

⁹⁸ Mehâkim-i Nizamiyye'nin Teşkilât Kanun-i Muvakkatı'nın 65'inci maddesi; “Evvelâ hukuk-i umumiyye taallük eden ahvale ve emval-i devlete ve bir mahal ahalisine ve umuma müteallik tesisata ve vücuh-i berre dair vasiyetnamelere, saniyen hükkâmın ahvaline ve redd-i hâkim ve iştikâ an il-hükkâma, salisen vazife ve selâhiyet maddelerine, rabian sübyan ve mahcur ve mecnun gibi taht-i vesayette bulunan eşhasa, hamisen gaip bulunanlara dair hukuk mahkemelerinde rüyet olunacak kâffe-i deâviye müdde-i umumiler müdahale eder. Bu makule dâvaların istimamdan evvel reis-i mahkeme tarafından behemahal o mahkemenin dairesinde bulunan müdde-i umumi veya muavinine evrakı tebliğ edilir” şeklindedir.

⁹⁹ Yenisey, Feridun, “Ceza Yargılamasında ve Adli Teşkilatta Cumhuriyet Öncesi Durum ve Cumhuriyet'ten Sonraki Gelişmeler”, Doğumunun 100. Yılında Atatürk Sempozyumu, Atatürk ve Ceza Hukuku (15-18 Aralık 1981), İstanbul, 1983, s. 50.

savcılara ihtiyaç olduğunu bu nedenle kaldırılmamaları gerektiğini söylemesi üzerine kaldırılmaktan vazgeçilmiştir.”¹⁰⁰

469 s. Mehakimi Şer’iyyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkâmı Muaddil Kanun¹⁰¹ kabul edilmiştir. Kanun’un 5’inci maddesi “Her asliye mahkemesi nezdinde bir müddeiumumi ile.....müddeiumumi muavini bulunur.” şeklindedir. Böylelikle savcılık teşkilatı asliye ceza mahkemeleri ve onun dairesi kabul edilen ağır ceza mahkemeleri nezdinde kurulmuş olmaktadır.¹⁰²

Savcıların ceza muhakemesi hukukundaki görev ve yetkileri 1412 s. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda düzenlenmiştir. Kanun’un 153’üncü maddesi kovuşturma mecburiyetini hüküm altına almıştır. Savcı lehe ve aleyhe olan delilleri toplamakla yükümlü kılınmıştır.¹⁰³ Hâkimler Kanunu¹⁰⁴ ile hâkim ve savcılara ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Kanun, 2556 sayılı Hâkimler Kanunu¹⁰⁵ ile yürürlükten kaldırılmıştır. Belirtilen kanunlarda *savcı* tabiri yerine *müddeiumumi* ifadesi tercih edilmiştir. Hâkimlik ve savcılık mesleklerine giriş şartları ortaktır. 2556 sayılı Kanun’da ayrıca hâkim ve savcılarının özlük hakları, terfi usulleri, görevin sona ermesi gibi hususlar düzenlenmiştir. 1983 yılında 2802 sayılı HSK ile yürürlükten kaldırılmıştır.

1924 Anayasası’nın *Kuvvei Kazaiyye* başlıklı bölümünde ve Anayasa’nın diğer bölümlerinde, savcılık teşkilatı ve savcılara ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

1961 Anayasası’nda savcılık kurumuna ilişkin ayrıntılı hükümler bulunmaktadır. Savcılık teminatı hüküm altına alınmıştır (md. 137). Savcılık teminatı, anayasal güvenceye kavuşmuş ve ayrıntılarının kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. 7188 sayılı *Mehakimin Teşkilatına Ait Ahkâmı Muaddil 469 Sayılı Kanunun 5 inci Maddesine 981 Sayılı Kanunla Eklenen Fıkraların Tadili Hakkında Kanun*’un¹⁰⁶ 1’inci maddesi ile savcının yokluğunda, mahkeme başkâtibinin onun yerine vekâlet etmesi mümkün kılınmıştır. Söz konusu yasal düzenleme, iptal istemiyle Anayasa Mahkemesine intikal ettirilmiştir. Anayasa Mahkemesi, savcılarının icra ettikleri görev bakımından bir takım teminatlara sahip olduklarını ancak başkâtiplerin böyle bir teminattan yoksun olduğunu belirterek, düzenlemeyi Anayasa’nın 137’nci maddesine aykırı

¹⁰⁰ Soyaslan, a.g.e., s. 171.

¹⁰¹ R.G. 26.04.1924, 69.

¹⁰² Kantar, a.g.e., s. 1.

¹⁰³ Cantez, M.Tahrir, *Tatbikatta C.Savcılarının Görevleri (Amme Davasının Hazırlanması) ve İnfaz Hukuku*, İskender Matbaası, İstanbul 1962, s. 9.

“Mağdur, kural olarak devletin cezalandırma yetkisinden; devlet de artık bir görev niteliğinde olan cezalandırma yetkisinde vazgeçemez. Bu, kovuşturma mecburiyeti ilkesi ile açıklanır.” Özbek vd., a.g.e., s. 47.

¹⁰⁴ R.G. 20.03.1926, 326.

¹⁰⁵ R.G. 14.07.1934, 2751.

¹⁰⁶ R.G. 22.01.1959, 10115.

bulmuştur.¹⁰⁷ Yine 1961 Anayasası ile Yüksek Savcılar Kurulu oluşturulmuştur. Kurul Adalet Bakanı, müsteşar, personel genel müdürü, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtaydan seçilen 3 üye olmak üzere toplam 7 kişiden ibarettir. Kurulun başkanı Adalet Bakanıdır. Anayasa'nın 137'nci maddesine göre savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır. Özlük işleri ve disiplin cezaları hususunda Yüksek Savcılar Kurulu tam yetkilidir.¹⁰⁸ Bakanlık müfettişleri savcıları denetleme yetkisine sahiptir. Hâkimler ve savcılara dair iki ayrı kurulun faaliyet göstermesi 1982 Anayasası'na kadar devam etmiştir. 1982 Anayasası bu ayrımı kaldırıp tekli yapıyı tercih etmiştir.

Savcılık kurumu, 1982 Anayasası'nda anayasal güvence altındadır. Anayasa'nın 139'uncu maddesinde savcılık teminatı, 140'ıncı maddede ise özlük hakları düzenlenmiştir. Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'da savcılık teşkilatlanması düzenlenmiştir. Mahkeme kuruluşunun bulunduğu her il ve ilçede savcılık teşkilatının da bulunacağı hüküm altına alınmıştır (5235 s. Kanun md. 16). Savcılık kurumunun teşkilatlanması, mahkemelerin kuruluşuna bağlı kılınmıştır. İl veya ilçedeki savcılık teşkilatlanması o yer ismi ile adlandırılır. Başsavcılık şeklindeki bu teşkilatlanmada başsavcı ve savcılar yer alır. İş yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde başsavcı vekili de atanabilmektedir. Savcıların ceza muhakemesi hukukundaki temel yetki ve görevleri CMK'da düzenlenmiştir. CMK'nın 161/1'inci maddesinde yer alan "*nezdinde görev yaptığı mahkemenin*" şeklindeki ifade savcılığın mahkemeler bazında teşkilatlandığını göstermektedir. Savcıların özlük hakları, disiplin sorumluluğu, terfileri, yargılanma usulleri 2802 s. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Savcılar ve hâkimlere ilişkin hükümler aynı Kanun'da yer almaktadır.

SONUÇ

Toplumsal iddia makamı olan savcılık kurumunun bugünkü haline ulaşması asırlar sürmüştür. Fransa'da kralın menfaatlerini mahkemede korumak üzere görevlendirilen memurlar zamanla savcı konumuna yükselmiştir. Savcılık kurumu zamanla diğer ülkeler tarafından da benimsenmiş ve ceza adalet sistemine dâhil edilmiştir. Türk ceza

¹⁰⁷ "C. Savcılarının teminat sağlayıcı bir düzene sahip kılınmaları, kamu dâvası açmak, açmamak, her karardan önce düşüncelerine başvurulmak ve kanun yollarına gitmek gibi görevlerinin açık olan önemi gereğidir. Hâlbuki mahkeme başkâtiplerinin hiçbir teminatı yoktur. C. Savcılarının vekâlet etmelerini uygun görecektir olan hâkim veya mahkeme başkanı kendilerinin amiridirler. Böylece teminatlı olan C. Savcısına teminatlı olmayan başkâtibin vekâlet etmesine yetki veren itiraz konusu hüküm, Anayasa'nın 137/1 inci maddesiyle açık bir çelişme halindedir." Anayasa Mahkemesi, T. 27.12.1966, E. 1966/26, K. 1966/47 (R.G., 10.07.1967, 12643).

¹⁰⁸ Burada yer alan "Bu Kurulun kararları kesin olup bunlar aleyhine başka bir mercie başvurulamaz." şeklindeki ifade, Anayasa Mahkemesinin 27.09.1977 Tarih ve E. 1977/82, K. 1977/117 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. (R.G., 14.01.1978, 16169).

muhakemesinde savcılık kurumunun ilk kökleri 1864 yılındaki Vilayet Nizamnamesi'ne kadar gitmektedir. Savcılık, 1876 Anayasası ile anayasal güvenceye kavuşmuştur. 1879 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı, savcılık kurumunu ayrıntılı olarak düzenlemiş ve Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte savcılar görev yapmaya başlamıştır. Savcı için daha önce müddeiumumi ifadesi kullanılmış olup, günümüzde Cumhuriyet savcısı terimi kullanılmaktadır. Teşkilatın başındaki kişiye Cumhuriyet başsavcısı denir. Cumhuriyet ibaresi, rejimi simgelemektedir. Fransa'da, kral savcıları ile diğer halk savcıları arasındaki farkı belirtmek için Cumhuriyet ifadesi kullanılmıştır.

Fransa ve İtalya'da savcı ve hâkimlerin “magistarcy” adı verilen sınıf içerisinde kabul edildikleri görülmektedir. Yüksek memur ya da adli görevli manasına gelen bu sınıflandırmaya benzer bir nitelendirme Türk hukukunda yer almamaktadır. Savcılar kamu görevlisi olup devletten bağımsız değildir. Özlük hakları bakımından hâkimler ile aynı rejime tâbidir. Bağımsızlık ve teminat yönünden iki meslek grubu birbirinden ayrılmaktadır. Her iki meslek arasında geçişler mümkündür. Türk hukuk sisteminde hâkimlik ve savcılık meslekleri içiçe geçmiş vaziyettedir. Adli kültür ve teamüllerin yanı sıra, iki meslek arasındaki geçiş, aynı Kurula tâbi olma, aynı özlük haklarına sahip olma, duruşmadaki yakınlık, savunma makamına karşı benzer tepkileri gösterme gibi nedenlerden dolayı bu algı oluşmuştur. Aynı disiplin cezaları, aynı soruşturma usülleri ve ortak kanunlar; aradaki farkı zamanla ortadan kaldırmıştır. Bu uygulama savcıyı, yargı mensubu olarak algılama sonucuna götürmüştür. Yasakoyucunun, savcıyı yargı görevi yapan kişiler arasında sayması da bu konuda destek sağlamıştır (TCK md. 6/1.d). Mevzuatımızda “magistracy/yüksek memur/adli görevli” şeklinde bir terminolojinin kullanılması, TCK'nın 6'ncı maddesinin de bu doğrultuda değiştirilmesi olumlu katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Ahıskalı, Recep, “Muhzır”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2006.

Akbulut, İlhan, “İslâm Hukukunda Suçlar Ve Cezalar”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 1, 2003, ss. 167-181.

Akgündüz, Ahmet, “1274/1858 Tarihli Ceza Kanunnamesinin Hukuki Kaynakları, Tatbik Şekli Ve Men-I İrtikâb Kanunnamesi”, *Belleten Dergisi*, C. 51, S. 199, 1987, ss. 153-191.

Akman, Mehmet, *Osmanlı Devleti’nde Ceza Yargılaması*, Eren Yayınları, İstanbul, 2004.

Artuk, Mehmet Emin/Yenidünya, Ahmet Caner, “Batı Ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü Ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 76, S. 1-3, 2002, ss. 3-21.

Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, A. Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, Yeniden Gözden Geçirilmiş 10. Baskı,

Avcı, Mustafa, *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Mimoza Yayınları, Konya, 2010.

Balci, Emine (2014), “Mahmut Esat Bozkurt Ve Erken Cumhuriyet Dönemi Hukuk Değişimi”, *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, 15-18 Mayıs 2014, Sakarya, Bildiriler Kitabı-III, İstanbul, ss. 57-68.

Başoğlu, Tuncay, “Ta’zir”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, TDV, Ankara. 2011.

Caianiello, Michele, “The Italian Public Prosecutor: An Inquisitorial Figure In Adversarial Proceedings?”, [Http://ssrn.com/abstract=1976204](http://ssrn.com/abstract=1976204). (Çevrimiçi, et.: 06.09.2017)

Cantez, M. Tahrir, *Tatbikatta C. Savcılarının Görevleri (Amme Davasının Hazırlanması) Ve İnfaz Hukuku*, İskender Matbaası, İstanbul, 1962.

Centel, Nur/Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016, Yenilenmiş Ve Gözden Geçirilmiş 13. Baskı.

Dandurand, Yvon (2007), “The Role Of Prosecutors In Promoting And Strengthening The Rule Of Law”, *Crime, Law And Social Change*, Vol. 47, Iss. 4, June, ss. 247-259.

Demir, Abdullah, *Medeni Yargılama Hukuku Osmanlı Mahkemesi*, İstanbul, 2010.

Demirbaş, Timur, *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2013, 3. Baskı.

Dı Federico, Giuseppe, “Prosecutorial Accountability, Independence And Effectiveness In Italy”, *Promoting Prosecutorial Accountability, Independence And Effectiveness*, Open Society Institute, Sofia, 2008, ss. 301-339.

Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, *Nazarî Ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım*, C. 1, Beta Yayınevi, İstanbul, 1997, 14. Baskı.

Durhan, İbrahim, “Tanzimat Döneminde Osmanlı Yargı Teşkilâtındaki Gelişmeler”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 3-4, 2008, ss. 55-111.

Durhan, İbrahim, Yapısı Ve İşleyişi İtibariyle Osmanlı Yargı Örgütü Ve Tanzimat Dönemindeki Gelişmeler, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999.

Ekinci, Ekrem Buğra, “Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1, 2001, ss. 59-72.

Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri* (Tanzimat Ve Sonrası), Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, 2004.

Ekinci, Ekrem Buğra, *İslâm Hukuku*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul, 2006.

Erem, Faruk, *Diyalettik Açından Ceza Yargılaması Hukuku*, Işın Yayıncılık, Ankara, 1986, 6. Baskı.

Gökçen, Ahmet, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları Ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1987.

Gökçen, Ahmet, “Adliye Teşkilatımızın Tarihi Gelişimi Ve 1879 Tarihli Mehakim-i Nizamiyenin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı”, *Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1999, ss. 343-400.

Gökçen, Ahmet/Alşahin, Mehmet Emin/Çakır Kerim, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, C. I, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

Hicks, Stephen C., “Fukaha Ve İslâm”, Çev.: Kemal Şahin, *Marmara Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 19, S. 3, 2013, ss. 35-51.

Jehle, Jörg Martin, “Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma”, *Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu*, Ankara, 7-9 Temmuz 2006, Çev.: Gülşah Kurt, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006, ss. 69-90.

Jehle, Jörg Martin, “The Function Of Public Prosecution Within The Criminal Justice System”, Jehle, Jörg Martin/Wade, Marianne (Ed.), *Coping With Overloaded Criminal Justice Systems*, Springer, Göttingen/Germany 2006, ss. 3-25.

Kanligöz, Cihan, “1982 Anayasasına Göre Kamu Görevlisi Kavramının Anlam Ve Kapsamı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3-4, 1993, ss. 170-197.

Kantar, Baha, *Ceza Muhakemeleri Usulü*, C. II, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1946

Keyman, Selahattin, *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.

Kjelby, Gert Johan, "Some Aspects Of And Perspectives On The Public Prosecutor's Objectivity According To Ecthr Case-Law", Bergen Journal Of Criminal Law And Criminal Justice, Vol. 3, Iss. 1, 2015, ss. 61-83.

Köksal, Osman, "Adliye Örgütünün Problemleri Ve Yapılması Gerekli Düzenlemelere Dair I. Abdülhamit'e Sunulan Bir Layiha", Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 9, 1998, ss. 263-285.

Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoglu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, 16. Baskı.

Langbein, John H., "The Origins Of Public Prosecution At Common Law", The American Journal Of Legal History, Vol. 17, 1973, ss. 313-335.

Langbein, John H., *Comparative Criminal Procedure: Germany, West Publishing Co.*(American Casebook Series), Chicago,1977.

Lippman, Matthew, "İslâmic Criminal Law And Procedure: Religious Fundamentalism V. Modern Law", Boston College International And Comparative Law Review, Vol. 12, Iss. 1, Article 3, 1989, ss. 29-62.

Nallino, Carlo A., "İslâm Hukuku", Çev.: Akif Erginay, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1-2, 1954, ss. 543-562.

Ortaylı, İlber, "Osmanlı Kadısı Tarihi Temeli Ve Yargı Görevi", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 30, S. 1, 1975, ss. 117-128.

Önder, Ali Rıza, "Yargı Görevinde İnsan", Ankara Barosu Dergisi, S. 5, 1986, ss. 649-654.

Özbek, Veli Özer/ Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar/ Tepe İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı.

Özdemir, Şükrü, "Hukukçu Eğitimi", Ankara Barosu Dergisi, S. 2, 1992, ss. 167-218.

Öztürk, Bahri, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1991.

Peters, Rudolph, *Crime And Punishment In İslâmic Law Theory And Practice From The Sixteenth To The Twenty-First Century*, Cambridge Universty Press, Cambridge, 2005.

Roxin, Claus/Schunemann, Bernd, *Strafverfahrensrecht*, Reemers Publishing Services Gmbh, München, 2009, 26. Auflage,

Schacht, Joseph, "İslâm Hukukuna Sosyolojik Bakış", Çev.: Bülent Uçar-Hakkı Arslan, İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 15, 2010, ss. 101-125.

Selçuk, Sami, *Kısıtlı Demokrasi Sancılı Hukuk*, Truva Yayınlar, Ankara, 2009.

Sencer, Muzaffer, "Tanzimat'a Kadar Osmanlı Yönetim Sistemi", Amme İdaresi Dergisi, C. 17, S. 2, 1984, ss. 21-44.

Soyaslan, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, Güncelleştirilmiş 6. Baskı.

Şentop, Mustafa, *Osmanlı Yargı Sistemi Ve Kazaskerlik*, Klasik Yayınları, İstanbul, 2005.

Tezcan, Durmuş, “Fransa’da Ve Belçika’da Savcılık”, *Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu*, Ankara, 7-9 Temmuz 2006, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006, ss. 33-43.

Toroslu, Nevzat/ Feyzioğlu, Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016, 16. Baskı.

Üçok Coşkun, “Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler ”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, 1946, ss. 125-146.

Üçok, Coşkun, “Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi Ve Türkiye’de Kuruluşu”, *Ord. Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay’ın Hatırasına Armağan*, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964, ss. 35-48.

Ünal Özkorkut, Nevin, “Savcılık, Avukatlık Ve Noterlik Kurumlarının Osmanlı Devleti’ne Girişi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 4, 2003, ss. 147-154.

Ünal Özkorkut, Nevin, “İslâm Ceza Hukukunda Kadın”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 56, S. 2, 2007, ss. 83-95.

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, 12. Baskı.

Walker, Jeffrey K., “The Rights Of The Accused İn Saudi Criminal Procedur”, *Loyola Of Los Angeles International And Comparative Law Review*, Vol. 15, Iss. 4, 1993, ss. 863-884.

Yenisey, Feridun, “Ceza Yargılamasında Ve Adli Teşkilatta Cumhuriyet Öncesi Durum Ve Cumhuriyet’ten Sonraki Gelişmeler”, *Doğumunun 100. Yılında Atatürk Sempozyumu, Atatürk Ve Ceza Hukuku*, 15-18 Aralık 1981, İstanbul, 1983, S. 39-65.

Yılmaz, Metin, “Şurta”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 39, TDV, Ankara. 2010.

Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, 14. Baskı.

Zafer, Hamide, “Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü”, Centel, Nur (Ed.), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular*, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi-1, XII Levha Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 1-26.